מחוון: מבחן מסכם בסגנון בגרות: זהירות בממון הזולת ובמרחב הציבורי

עונים על 5 מתוך 7 שאלות; אם נענו יותר, בודקים את חמש הראשונות. בכל שאלה: סעיף א (6 נק') זיהוי וציטוט, סעיף ב (7 נק') הסבר לפי המפרש, סעיף ג (7 נק') יישום. הציטוטים במחוון לקוחים מהמשנה ומפירוש הרע"ב כפי שהם מופיעים בשיעורי היחידה (ספריא, נוסח תורת אמת). תשובה נכונה בניסוח אחר מקבלת את מלוא הנקודות.

1 *(בבא קמא ג, א)*

א. הנתקל בכד "וּשְׁבָרָהּ, פָּטוּר" (3 נק'). אם הנתקל "הֶזֵק בָּהּ, בַּעַל הֶחָבִית חַיָּב בְּנִזְקוֹ" (3 נק').

ב. הרע"ב: "לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בַּדְּרָכִים" (3 נק'). "וַאֲפִלּוּ הִפְקִירָהּ": גם אם ויתר על הכד, הוא חייב, "שֶׁכָּל הַמַּפְקִיר נְזָקָיו שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ רְשׁוּת מִתְּחִלָּה לַעֲשׂוֹתָן, כְּאִלּוּ לֹא הִפְקִירָן" (4 נק').

ג. על שבירת הקורקינט העוברת פטורה, כי אין דרך להתבונן בדרכים (3 נק'). על הפגיעה יובל חייב (2 נק'), וטענת ההפקר לא עוזרת לו, כי לא הייתה לו רשות להניח אותו שם מלכתחילה (2 נק').

2 *(בבא קמא ג, א)*

א. תנא קמא: בכל מקרה "חַיָּב" (3 נק'). רבי יהודה: "בְּמִתְכַּוֵּן, חַיָּב. בְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, פָּטוּר" (3 נק').

ב. הרע"ב: לפי תנא קמא "נִתְקַל פּוֹשֵׁעַ הוּא וְלָאו אֹנֶס הוּא, וּלְכָךְ חַיָּב" (2 נק'). פושע הוא מי שהיה עליו להיזהר ולא נזהר, ואנוס הוא מי שהדבר קרה לו בלי אשמה (3 נק'). "מתכוון" (לפי ההסבר ביחידה): רצה לזכות בחרסים ובמים, ולכן הם שלו (2 נק').

ג. תנא קמא: השליח חייב, כי הנתקל פושע (3 נק'). רבי יהודה: פטור, כי לא התכוון לזכות בשברים ובשמן, והם הפקר אחרי שנאנס (3 נק'). נימוק (1 נק').

3 *(בבא קמא ג, ב)*

א. הדוגמה: "כְּגוֹן בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁמָּתָר לִשְׁפֹּךְ מַיִם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים" (3 נק'). החידוש: רשות לעשות אינה פוטרת מנזק, "אִם הֶזֵּק בָּהֶן אַחֵר, חַיָּב בְּנִזְקוֹ" (3 נק').

ב. חייב רק "שֶׁהִצְנִיעָן בִּרְשׁוּת הָרַבִּים", או שהגודר "הִפְרִיחָן לִרְשׁוּת הָרַבִּים" (3 נק'). "אֲבָל הַמְצַמְצֵם בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ וְהֶזֵּק בָּהֶן אַחֵר, פָּטוּר" (2 נק'), "שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהִתְחַכֵּךְ בַּכְּתָלִים" (2 נק').

ג. השכן הראשון חייב, כי הקוצים יוצאים לרשות הרבים (3 נק'). השני פטור, כי צמצם אותם בתוך שלו, ואין דרך להתחכך בכתלים (3 נק'). נימוק (1 נק').

4 *(בבא קמא ג, ג)*

א. "שֶׁיֵּרְקְבוּ הַתֶּבֶן וְהַקַּשׁ, וְנַעֲשִׂים זֶבֶל לְזַבֵּל שָׂדוֹת וּכְרָמִים" (2 נק'). אם הזיק: "חַיָּב בְּנִזְקוֹ" (2 נק'). "וְכָל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה" (2 נק').

ב. הרע"ב: "דְּקָנְסִינְהוּ רַבָּנָן", כלומר קנס על מי שמקלקל את רשות הרבים (3 נק'). רשב"ג מכליל: "כָּל הַמְקַלְקְלִים", ולפי הרע"ב "וַאֲפִלּוּ עוֹשִׂים בִּרְשׁוּת, כְּגוֹן בְּשָׁעַת הוֹצָאַת זְבָלִים. אִם הִזִּיקוּ חַיָּבִים" (4 נק').

ג. הקבלן חייב בנזק של הרוכב, גם אם היה לו אישור, לפי רשב"ג והרע"ב ("וַאֲפִלּוּ עוֹשִׂים בִּרְשׁוּת") (4 נק'). החול: "כָּל הַקּוֹדֵם בָּהֶן זָכָה", קנס חכמים, ולכן השכן זכה (3 נק'). הערה למורה: זו שאלת יישום של המשנה, לא פסק הלכה למעשה.

5 *(בבא בתרא ב, ג)*

א. על חנות בחצר אפשר למחות: "אֵינִי יָכוֹל לִישֵׁן מִקּוֹל הַנְּכָנָסִין וּמִקּוֹל הַיּוֹצְאִין" (3 נק'). על עושה כלים, ש"יוֹצֵא וּמוֹכֵר בְּתוֹךְ הַשּׁוּק", אי אפשר למחות על הפטיש והריחיים: הלקוחות אינם באים לחצר (3 נק').

ב. ילדים "שֶׁל בֵּית רַבָּן", שלומדים תורה (2 נק'). אי אפשר למחות "מִשּׁוּם יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר", אף שזה קול של אחרים (3 נק'). אם מלמדים אותם "אֻמָּנוּת אוֹ חֻשְׁבּוֹן אוֹ תִּשְׁבֹּרֶת, מָצֵי מָחֵי" (2 נק').

ג. המאפייה: אפשר למחות, כמו "חֲנוּת שֶׁבֶּחָצֵר" עם נכנסים ויוצאים (2 נק'). שיעורי התורה: אי אפשר למחות, "יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר" (2 נק'). שיעורי החשבון: אפשר למחות לפי הרע"ב ("אוֹ חֻשְׁבּוֹן... מָצֵי מָחֵי") (2 נק'). נימוק (1 נק').

6 *(בבא בתרא ב, ז)*

א. אילן: "עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ אַמָּה" (2 נק'). "וּבְחָרוּב וּבְשִׁקְמָה חֲמִשִּׁים אַמָּה" (2 נק'). אבא שאול: "כָּל אִילַן סְרָק, חֲמִשִּׁים אַמָּה" (2 נק').

ב. הרע"ב: "לְפִי שֶׁנּוֹי הוּא לָעִיר כְּשֶׁיֵּשׁ מֶרְחָב פָּנוּי לְפָנֶיהָ" (3 נק'). העיר קדמה: "קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים"; האילן קדם: "קוֹצֵץ וְנוֹתֵן דָּמִים"; ספק: "קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים" (4 נק').

ג. המטע קדם לשכונה, ולכן קוצצים ונותנים לו דמים, כלומר פיצוי (4 נק'). עץ שאין יודעים מתי ניטע: "סָפֵק זֶה קָדַם, סָפֵק זֶה קָדַם, קוֹצֵץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן דָּמִים" (3 נק').

7 *(בבא בתרא ב, ח-ט)*

א. גורן קבוע, נבלות, קברות, בורסקי (2 נק'). גורן: "מִפְּנֵי הַמֹּץ שֶׁמַּזִּיק אֶת בְּנֵי הָעִיר. כְּשֶׁהוּא זוֹרֶה" (2 נק'). נבלות וקברות: "מִשּׁוּם רֵיחַ רַע" (2 נק').

ב. הרע"ב: "שֶׁאֵין רוּחַ מִזְרָחִית קָשָׁה אֶלָּא אִם כֵּן בָּאָה לְפָרְעָנוּת", ובדרך כלל היא "חַמָּה וּמְנַשֶּׁבֶת בְּנַחַת, לְפִיכָךְ אֵינָהּ מְבִיאָה הֶרֵיחַ לָעִיר" (4 נק'). רבי עקיבא: "לְכָל רוּחַ הוּא עוֹשֶׂה, חוּץ מִמַּעֲרָבָה, וּמַרְחִיק חֲמִשִּׁים אַמָּה" (3 נק').

ג. שאלה ראשונה: המרחק מן היישוב (חמישים אמה במשנה) (2 נק'). שאלה שנייה: כיוון הרוח, כדי שהריח לא יגיע ליישוב (2 נק'). עמדה מנומקת על תכנון היום (3 נק'). כל עמדה מנומקת מתקבלת.